

ISTEN ORSZÁGA
— ORTHODOXIA – ORTHOPRAXIS —

1945 kora tavaszán egy jezsuita páter: *Kolakovics*, XII. Piusz pápa titkos utasításával Magyarországra érkezett; néhány hétig itt tartózkodott, s ezalatt több kisközösséget alapított. Ittléte során megismerkedett *Bulányi György* piarista tanárral, s őt is megnyerte a kisközösségi gondolatnak. A pápa látta a bolsevizmus szándékát, hogy az egyházat hatalmi eszközökkel meg akarja semmisíteni, s úgy gondolta, hogy ennek leghatásosabb ellenszere, ha szerte a világon egyre több katolikus kisközösség alakul, mivel ezek képesek az intézményes egyház szétverése esetén is biztosítani a folytonosságot, az egyház fennmaradását.

Kolakovics távozása után *Bulányi* páter lett a kisközösségi eszme legaktívabb, leglelkesebb és legeredményesebb harcosa Magyarországon. A Rákosi-rezsim féktelen terrorjával dacolva számtalan fiataalt nyert meg a kisközösségi gondolatnak. Ez irányú apostoli munkáját a kommunisták 1952-ben életfogytiglani börtönbüntetéssel „jutalmazták”. 1956-ban rövid időre kiszabadult, de nem hagyta el az országot, mert nem akarta abbahagyni megkezdett munkáját. Így folytatnia kellett a börtönéletet, amelyből — amnesztia folytán — csak 1960 végén szabadult.

A nyolcéves börtönéletet tízéves szállítómunkás időszak követte. Közben 1964-ben villámcsapásként érte a magyarországi „katakomba egyházat”, a „hallgatás egyházát” a hír: a Vatikán és a kommunista magyar rezsim közt megállapodás jött létre.^[1]

Bulányi (sok más magyar paptársával együtt) ekkor úgy érezte: nehéz felelnie arra a kérdésre, hogy voltaképpen kinek a katonája. A megegyezést úgy élte meg, hogy a feje felett megegyeztek a hatalmasok. Nem látta meg (mint sokan mások sem), hogy a Vatikánnak az az igazi célja a megegyezéssel, hogy az egyház életének folytonosságát a bolsevizmus térnyerése és esetleges tartós berendezkedése ellenére is biztosítsa. *Bulányi Györgyöt* az intézményes egyház különben is cserbenhagyta: börtönből való kiszabadulása után — állami nyomásra — nem kapott egyházi beosztást, ismételt kérése ellenére sem. Mindezen okokból megfogalmazódott lelkében a hivatalos egyház teológiájától bizonyos pontokban eltérő új teológia létrehozásának igénye.

Újjászervezte a Kádár-rendszer által szétvert kisközösségeit. Nagyarányú szervező- munkája mellett (amit fizikai kenyérkereső munkája mellett folytatott) a hatvanas évek végén több éves munkával megírta nagy összefoglaló művét „Keressétek az Isten Országát!” címmel.

Ez a munka öt könyvből áll. Az első könyv arra kíván választ adni, hogy az Isten Országát közénk elhozó Jézus honnan jött. A második könyv azzal foglalkozik, hogy Jézus miért jött. A harmadik könyv az Isten Országába vezető utat rajzolja meg. A negyedik könyv történelmi tényre mutat rá: arra, hogy Jézust és az Isten Országát nem fogadtuk be. Ezek után az ötödik könyv felvázolja Isten Országának legfőbb sajátságait.

Ez a mű a Kádár-rendszer idején természetesen csak szamizdatként volt olvasható (1990-ben jelentette meg az Irotron kiadó).

Bulányi páter összefoglaló munkája mind a maga egészében, mind számos részletében rendkívül figyelemreméltó alkotás. A maga egészében szintetikus jellege miatt. A XX. század második felében ugyanis a teológiai irodalomban a teológiai szintézis hiánycikk: az „új teológia” művelői inkább rövidebb lélegzetű, teológiai részletkérdésekkel foglalkozó cikkekben fejezték ki állásfoglalásaikat, szintetikus munkák megírására nemigen vállalkoztak. Ezen okból volt olyan nagy sikere *Teilhard de Chardin* műveinek is, amelyekben a szerző egyfajta teológiai szintézis megalkotására tett kísérletet.^[2] *Bulányi* páter érdeme, hogy a kordivattal dacolva, szintézis alkotására vállalkozott.

A mű alapgondolata feltétlenül pozitív: a szerző szándéka megmutatni, hogy a Jézus által közénk hozott Isten Országának nemcsak transzcendens, hanem evilági vonatkozásai is vannak, és a jézusi úton járva korunk égető problémáira is megoldást találunk. Egyedül a jézusi út nem zsákutca.

Számos részlet is figyelemre méltó e műben. Például az, hogy a férfi—nő szeretetkapcsolat a Szentháromság földi leképezése. A kicsiség—szegénység—szelídség jézusi eszményeinek középpontba állítása és burkolt léttartalmának kibontása, a tisztességetika és a jézusi etika megkülönböztetése és a jézusi etika magasabbrendűségének megmutatása, a jognak egészen újszerű felfogása és a tanítványszerzés egyetemes kötelezettségének hangsúlyozása — mind olyan vonás, ami jelentőssé teszi *Bulányi* páter szintézisét.

A szerző szándéka semmiképpen nem az, hogy az egyházzal szembeforduljon. A hagyományos teológiától való eltéréssel a kovász szerepét kívánja betölteni az egyházon belül.

Az említett szintézisen kívül a szerzőnek számos más írása volt olvasható szamizdatban. Ezek közül az „Erény-e az engedelmisség?”, illetőleg az „Egyházrend” 1989-ben az Egyházfórum kiadásában könyv alakban is megjelent.^[3]

Közismert tény (s ezért itt nem szándékozunk vele foglalkozni), hogy a Magyar Püspöki Kar 1983-ban Bulányi György páter egyes teológiai nézeteit nyilvánosan helytelenítette és *Ratzinger* bíboros — a Hittani Kongregáció prefektusa — 1987-ben az Egyházrend egyes kitételeit „veszélyesnek és félreérthetőnek” minősítette. Amikor mi a jelen számunkban Bulányi páter egyes teológiai nézeteinek kritikai értékelésével foglalkozunk, függetlenítjük magunkat az említett hivatalos egyházi megnyilatkozásoktól, amelyek inkább egyházfegyelmi (diszciplináris) és nem tanbeli (doktrinális) szempontból szóltak hozzá Bulányi György gondolataihoz. Egyházfegyelmi ügyekben nem vagyunk illetékesek, a filozófiai és a teológiai IGAZSÁG szolgálata viszont kötelességünk.

A filozófiai—teológiai kritika nem kíván visszavonni semmit abból, amit Bulányi páter gondolatainak értékeiről fentebb elmondottunk. Meggyőződésünk, hogy a tévedhetetlenség a pápa *ex cathedra* nyilatkozatain^[4] kívül nem adatott meg senkinek, még annak sem, aki évtizedeket tölt el a filozófia és a teológia tanulmányozásával. Ha *mert* tévedéseivel szembenézni egy Szent Ágoston,^[5] nem hiszem, hogy bárki emberfiának szégyenkeznie kellene, amikor filozófiai vagy teológiai kritikában részesül. Mi érvekkel és csakis érvekkel dolgozunk, minden demagógiát és szubjektív szempontot mellőzve. A legkevésbé sem célunk a Bulányi páter vezette *Bokor*-bázisközösség gyengítése. Nemcsak azért nem, mert ez a mozgalom a bolsevizmus évtizedei alatt nem kis veszélyt vállalva igyekezett képviselni a jézusi erkölcsi értékeket, hanem azért sem, mivel szent meggyőződésünk, hogy az igazság feltárása sohasem rombol. Az igazság megszabadít.^[6] Az igazság épít. Az igazság nem szétválaszt, hanem egyesít.

Az Isten Országát építését mi is szent kötelességünknek tartjuk. Bulányi páter orthopraxisra való törekvését mélységesen tiszteljük. Nem tudjuk viszont elfogadni a „mindegy, mit hiszünk, csak az a fontos, mit cselekszünk” elvet, mert szilárd meggyőződésünk, hogy az orthopraxis elválaszthatatlan objektíve az orthodoxiától, ami az egyház egységének is szükséges feltétele. Hiszünk, hogy a mi igazságra találásunk nem lehet közömbös annak a Jézusnak, aki önmagát Igazságnak nevezte.^[7]

Vannak olyan teológusok, akik szeretnek „zsinat előtti” és „zsinat utáni” gondolkodásról beszélni. Nos — szerintünk — itt rejlik a fő tévedés. A II. Vatikáni Zsinat szerves folytatása és nem lerombolója az ezt megelőző zsinatoknak. Az igazság egy és oszthatatlan. Ezért mi nem kategorizálunk, nem címkézünk — mi személyektől és koroktól függetlenül az igazságot keressük. Szeretnénk, ha igazságkeresésünkben senki sem látna ellenségeskedést, hanem velünk együtt járná minden olvasónk az IGAZSÁG királyi útját, ami egyben a SZERETET útja is!

---

[1] 1964. szeptember 15-én. A Vatikán részéről Casaroli bíboros írta alá.

[2] Más kérdés, hogy Teilhard szintézis-kísérlete metafizikailag roppant szegényes, indokolatlan extrapolációra épülő és ezért számos helytelen végkövetkeztetést tartalmazó szisztéma.

[3] Egyházrend. Erény-e az engedelmisség? Luzern, 1989.

[4] A pápa akkor nyilatkozik *ex cathedra*, ha az egész egyház számára, mint legfőbb pásztor, hit és erkölcs dolgában végérvényesen dönt.

[5] A *Retractationes* című művében.

[6] Jn 8, 32

[7] Jn 14, 6